

dette perspektiv bliver undersøgelsen af hygiejnebegrebets historie også en analyse af, hvordan de samfundsmæssige magtrelationer udfoldes på individniveau. Det bliver et bidrag til rationalitetens historie og derfor af interesse for idéhistorikere.

»Lys, luft og renlighed« giver en ramme for forståelse af hygiejnebegrebets udvikling i de nordeuropæiske lande i de sidste fire hundrede år. Men der er tale om en ramme, som man bestemt ikke kan være ukritisk overfor – og dét af to grunde. For det første fordi forfatterne søger at bringe hygiejnens udvikling i samtlige nordeuropæiske lande – i praksis vil det sige England, Tyskland og Danmark – på een og samme formel, hvilket efter min opfattelse er tvivlsomt. De sociale og politisk-ideologiske forhold alene i disse tre lande var forskellige, og derfor indtog hygiejnen også en forskellig placering i de herskende kulturer i de tre lande. For det andet, fordi bogens idéhistoriske tilgangsvinkel gør, at man i højere grad bevæger sig i idéernes verden end i virkelighedens. I de teoretiske afsnit levnes ingen plads til diskussion af, hvordan de sociale og politiske forhold har indvirket på hygiejnens udformning. Derimod afsløres det flere steder i de mere empiriske – historiske – afsnit, at de herskendes forståelse af hygiejnens form og indhold ikke bredte sig til det resterende samfund uden konflikter – f.eks. i form af 68-ungdomsoprøret eller bevarelse af klassespecifikke madkulturer.

I behandlingen af virkeliggørelsen af det »gigantiske hygiejneopdragelsesprojekt« i det 20. århundrede undrer det mig, at det bliver husmoderen som alene får tildelt den afgørende rolle. Efter min mening har indførelse af almindelig tvungen skolegang spillet en mindst lige så vigtig rolle for udbredelsen af borgerskabets syn på orden og renlighed, en viden som blev formidlet gennem undervisningen, f.eks. i skolekøkkenet, i skolens arkitektur, i de uskrevne love for hvordan bygningerne skulle bruges af børn og voksne og i den elementære omsorg, som skolen følte sig kaldet til at yde en social forarmet befolkning, f.eks. bespisning, bad og lægetilsyn.

Ning de Coninck-Smith

BJÖRN THORSTEINSSON: Island. Under medvirken af BERGSTEINN JÓNSSON og HELGI SKÚLI KJARTANSSON. Politikens Danmarks Historie. Under redaktion af SVEND ELLEHØJ og KRISTOF GLAMANN. Politikens Forlag, 1985. 312 s. Ill.

Denne bog om Island skulle som et bind af Politikens Danmarks Historie strengt taget kun have omfattet perioden fra 1382, da dronning Margrete 1.s søn Olav blev hyldet på Altinget, til 1944, da det sidste formelle bånd mellem Island og Danmark blev brudt ved opsigelsen af kongefællesskabet og proklamationen af republikken Island. Men fornuftigvis har redaktionen dog besluttet at medtage tiden både før og efter denne epoke, så bogen fremstår som en fuldstændig Islandshistorie fra landnammet i slutningen af 800-tallet til tiden omkring 1980.

Der er tilstræbt en bred skildring, men man kan næppe med rette påstå, at bogen er letlæst, i hvert fald ikke uden væsentlige forudsætninger. Den virker desværre temmelig uegal, snart stopfyldt med detaljer, som det vist for de fleste ikke-islændinge er vanskeligt at bruge til noget, snart malet med en meget bred pensel. Side 239 orienteres vi detaljeret om stemmetallene ved valget i 1908. Om

valget i 1914 oplyses kun summarisk, at Hannes Hatstein mistede flertallet. Og mens vi ligeledes får stemmetallene, endda med 2 decimaler, for valget i maj 1944 om opsigelsen af forbundsloven, søger man forgæves oplysning om, hvorledes og for hvor lang periode valg af republikkens præsident foregår, og hvilken myndighed han besidder, ja i det hele taget om den nugældende islandske forfatning.

Bogen har et væld af specialkort, men da der i vid udstrækning omtales lokaliteter, hvis beliggenhed næppe kan forudsættes kendt uden for Island, savnes meget et almindeligt oversigtskort. Også ved en skønsom tillem্পning af de islandske navneformer og erstatning af de specifikke islandske bogstaver þ og ð med th og d kunne bogen være gjort noget mere læsevenlig for et dansk publikum. Forfatterens eget navn har man jo da vovet at »fordanske«, hvorfor så ikke de øvrige?

Fremstillingen i sig selv kan nok nu og da få en faghistoriker til at lette sig lidt i stolen. Fx når det gamle Alting sammenlignes med De forenede Nationers generalforsamling (s. 26), eller når USA i 1941 betegnes som »så moralsk som en dydig jomfru« (s. 259). Hvad forfatterne har villet udtrykke, kunne nok have været formuleret uden brug af sådanne klicheer.

Jens Holmgaard

OLE HØIRIS: Antropologien i Danmark. Museal Etnografi og etnologi 1860–1960. Kbh., Nationalmuseets forlag, 1986. 389 s.

Ole Høiris har ikke meget tilovers for dansk antropologi og dens historie. »Dansk antropologis videnskabsteoretiske udviklinger har kun meget sjældent kunne (sic) hævde sig internationalt« hedder det i bogens allerførste sætning. Ydermere får man at vide, at »den teoretiske bevidsthed var meget lav«, at danske antropologer end ikke forstod deres mere fremmelige udenlandske kollegers teorier, at »dansk antropologi i perioden 1860 til 1960 i international sammenhæng kun var interessant hvad angik de informationer, der blev indsamlet, og ikke hvad angik dens almene udvikling« (s. 9). Man undrer sig over hvordan forfatteren har kunnet holde til at skrive nær ved 400 sider om emnet når det hævdes at administratoren H.J. Rinks analyser fra 1860erne og 1870erne er »den eneste spire til en selvstændig erkendelsesproduktion i forhold til extra-europæiske samfund« i Danmark (s. 11). Og bliver ikke meget klogere af konstateringen af at »dansk antropologi som fag ikke har haft nogen selvstændig samfundsmæssig funktion i perioden fra 1860 til 1960« (s. 11), når nu »hovedintentionen med dette værk (er) at placere den danske antropologis funktion i den samfundsmæssige reproduktionsproces« (s. 9). Konklusionen, der nærmest fremstår som en ufrivillig parodi på marxistisk ideologikritik ved at hævde, at »den småborgerlige ideologi« skulle være dominerende i dansk antropologi, gør det ikke bedre.

Alligevel får man god besked og grundig oplysning om etnografiens udvikling i Danmark undervejs, om »pionererne« Rink med hans sociologiske, kolonialadministrative interesse for Grønland, Starcke med hans engagement i kvindespørgsmålet og hans tidlige kritik af evolutionismen, Bahnson og hans virksomhed ved Nationalmuseet, og ikke mindst Dreyer og hans omfattende populariseringer af datidens etnografiske viden.